

De kasteeltuinen van het Muiderslot

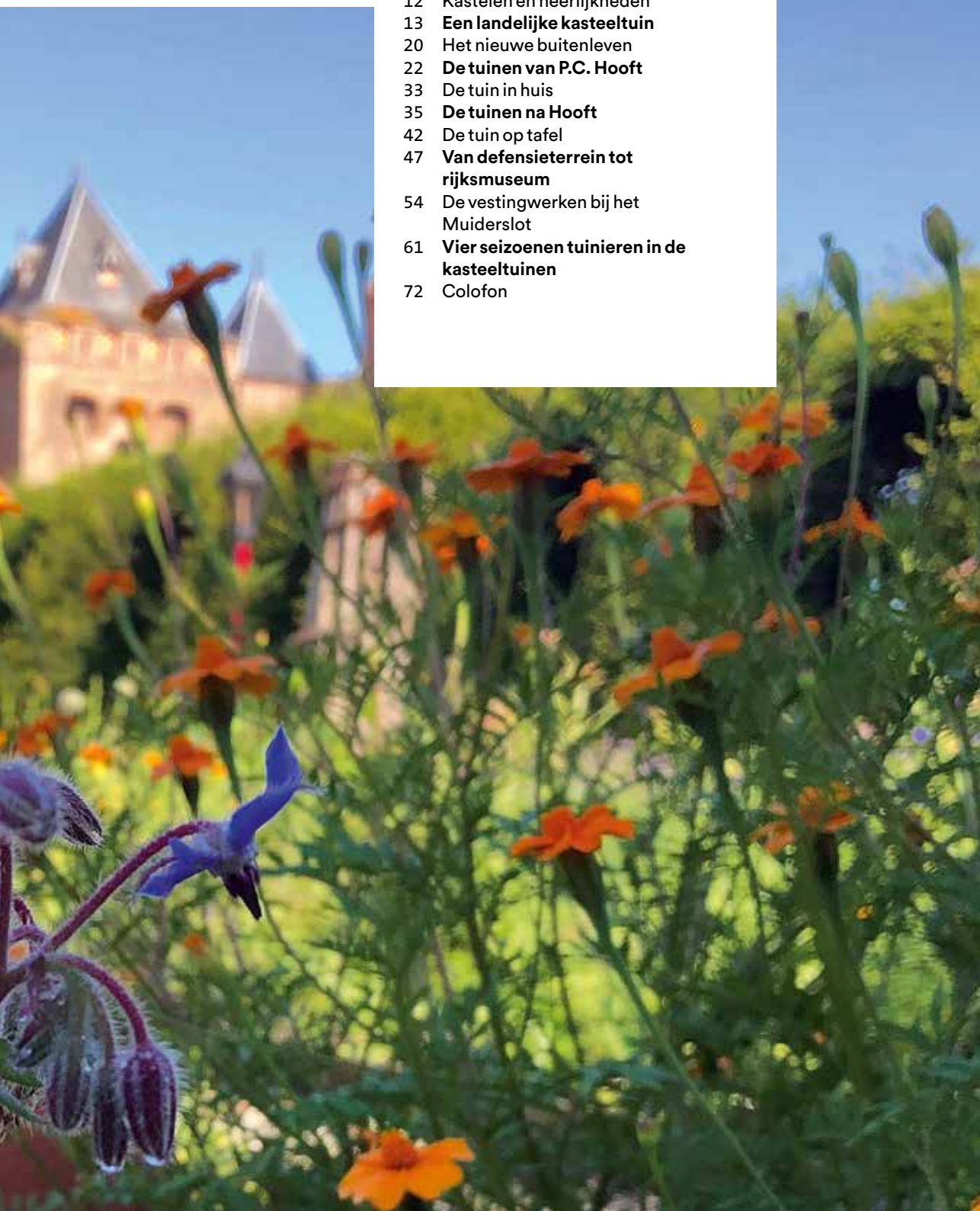

Inhoud

- 04 Vier seizoenen groen – een uniek
tuinportret
- 06 **Het ontstaan van de kasteeltuin**
- 12 Kastelen en heerlijkheden
- 13 **Een landelijke kasteeltuin**
- 20 Het nieuwe buitenleven
- 22 **De tuinen van P.C. Hooft**
- 33 De tuin in huis
- 35 **De tuinen na Hooft**
- 42 De tuin op tafel
- 47 **Van defensieërrein tot
rijksmuseum**
- 54 De vestingwerken bij het
Muiderslot
- 61 **Vier seizoenen tuinieren in de
kasteeltuinen**
- 72 Colofon

Vier seizoenen groen – een uniek tuinportret

Dit stilleven toont de bloemenpracht uit de kasteeltuinen van het Muiderslot. Het zit vol symboliek en verwijzingen naar de rijke geschiedenis van het kasteel. Tussen de bloemen in het boeket is het portret van schrijver en dichter P.C. Hooft (1581-1647) te zien, de beroemdste bewoner van het Muiderslot. Hij liet de tuinen, boomgaarden en bomensingels rond het kasteel aanleggen.

Het ontstaan van de kasteeltuin

Burcht met voorburcht

Omstreeks 1285 laat Floris V - graaf van Holland en Zeeland - een burcht bouwen op een strategische plek in de monding van de rivier de Vecht bij de Zuiderzee. Het middeleeuwse terrein bestaat uit een kleine polder, omringd door dijken die beschermen tegen het water én de vijand. In de polder liggen twee eilandjes op een zandbank met daarop het slot - de burcht - en een voorburcht of voorhof. De voorburcht of voorhof heeft net als het kasteel een verdedigingsfunctie en is ommuurd. De gebouwen op de voorhof zijn van hout, riet en leem: in geval van een belegering zijn ze snel af te breken. De voorburcht heeft een eigen poortbrug, een woonboerderij met een stal, een melk- en een turfhuis.

Een strategische plek

De Vecht is de belangrijkste handelsroute over water naar Utrecht en de Rijn. Floris V laat alle schepen die voorbij varen tol betalen. Dat levert hem aardige wat geld op en bovendien heeft hij zo maximale controle over wie en wat er het bisdom Utrecht in- en uitgaat. Een doorn in het oog van zijn grootste vijand, de bisschop van Utrecht. Die maakt hier dan ook direct na de moord op Floris (in 1296) een einde aan: hij bestormt en sloopt het Muiderslot.

Vruchtbaar land

Vanaf het begin van de dertiende eeuw worden er langs de Vecht en de Zuiderzee dijken aangelegd. Ze beschermen het achterland tegen de kracht van het water en maken de veenmoerassen geschikt voor landbouw of bebouwing. Door dit nieuwe land permanent te bemalen met molens blijft het droog. Zo ontstaat vruchtbaar nieuw land.

Een nieuw kasteel op het oude fundament

Het kasteelterrein ligt na de moord op Floris V tientallen jaren braak. In 1363 krijgt de baljuw van Amstel- en Gooiland het land in erfpacht. De baljuw is de rechterhand van de graaf. Het Muiderslot wordt omstreeks 1370 herbouwd op de fundamenten van het eerste kasteel van Floris en uitgebreid met een tweede lage woonvleugel.

Vesting Muiderslot

In de loop van de vijftiende eeuw wordt de strijd steeds meer gevoerd met vuurwapens in plaats van de oude slagwapens en bogen. Tegen deze wapens bieden de grachten en het bakstenen kasteel onvoldoende bescherming. Eind zestiende eeuw krijgen Muiden en het slot een beter passende gevechtsuitrusting: aarden wallen met uitstekende bolwerken (bastions). De verdediging vindt voortaan plaats vanaf de wallen. De voorburcht verliest de verdedigingsfunctie. Wat blijft, is de boerderij met bijgebouwen en tuinen.

Jacob van Deventer schetst omstreeks 1560 het bovenaanzicht van het middeleeuwse Muiderslot met de ommuurde voorburcht en een dubbele gracht.

Muiden

De middeleeuwse tuin

In de middeleeuwen hebben kastelen meestal een tuin die voedsel levert voor de kasteelbewoners. Naast eetbare gewassen en bloemen worden in de kasteeltuinen geneeskrachtige, verf- en keukenplanten verbouwd. Verschillende bloemen met een religieuze betekenis worden gebruikt voor op het altaar in de slotkapel. Voedselgewassen, zoals bonen, kolen en vruchten, worden meestal buiten de muren geteeld, op het land.

Dit boeket 'Smaakvol' van Bas Meeuws is een compilatie van eetbare bloemen uit de kasteeltuinen.

Tulpenvazen

De beroemde Hollandse bloemenvazen komen uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. De aardewerken vazen met tuiten worden gemaakt in Delft en ogen als Chinees porselein. De vroegste tuitvazen uit Delft lijken qua vorm op een tulpenbol, vandaar dat ze bekend zijn geworden als tulpenvazen. Anders dan de naam doet vermoeden, staan er niet alleen tulpen in deze vazen, maar alle moois dat de bloementuin te bieden heeft.

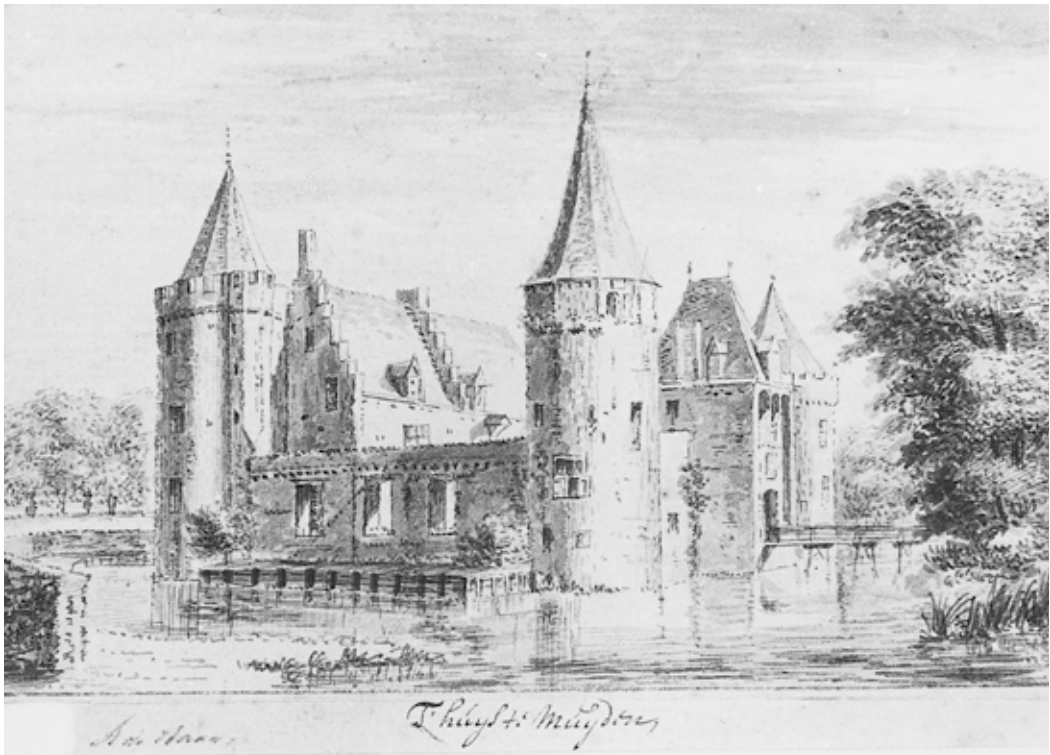

De tuinen na Hooft

Door inundatie liggen Muiden en het slot op een eiland. Op het voorplein zijn de restanten van de tuinen schematisch ingetekend.

Na Hoofts dood in 1647 blijven het slot en de tuinen in het bezit van de Staten van Holland. Vijftientig jaar later trekken de Fransen de Lage Landen binnen en wordt de vesting Muiderslot preventief verbouwd tot verdedigingswerk. De vesting wordt door de eeuwen heen steeds opnieuw aangepast aan het wapentuig en de moderne oorlogsvoering.

Het Muiderslot begin 18de eeuw met kijkvensters in de ringelmuur en eronder een beschoeid eiland in de slotgracht.

De tuinen in de achttiende eeuw

Ook latere bewoners houden er een tuin op na. Voor zover valt na te gaan is dat altijd een combinatie van nut en sier, afhankelijk van de heersende mode. Op tekeningen uit de achttiende eeuw overheerst het vermaak in de tuinen: we zien sierlijk gesnoeide hagen rond de voorburcht en de slotgracht, landschappelijke wandelpaden en siertuinen achter het kasteel. De schietgaten in de zuidelijke verdedigingsmuur van het kasteel zijn uitgebroken tot grote, open vensters en bieden vanaf het slotplein zicht op de tuinen.

Stille getuigen

De ene kasteelheer zal meer tijd, geld en energie in de tuinen hebben geïnvesteerd dan de andere. Alleen van Hooft weten we dat hij zich actief bezighoudt met zijn tuinen. Uit de overige perioden zijn enkele tekeningen van het slot en de omgeving bewaard gebleven en vele onderhoudsrekeningen van reparaties aan onder meer schuttingen en opstallen.

Op de kaart van Prévost (1726) zijn de vestingwallen beplant en zijn duidelijk aangeplante laanstructuren en tuinen voor het kasteel te zien.

Op dit schilderij uit de eerste helft van de 18de eeuw is de vestingwal beplant met iepen, die goed bestand zijn tegen de zilte zeelucht.

Het Muiderslot vanuit het zuiden in 1863. De Zuidertoren heeft geen spits dak meer, maar nog wel de unieke dubbele leistenen zonnewijzer, die tot op heden de toren siert.

Muiderslot zonder kasteelheer

In 1787 richtten plunderende patriotten (opstandige burgers die zich verzetten tegen het heersende gezag) grote vernielingen aan in zowel het slot als de omgeving. Alle ambtenaren verliezen hun baan wanneer de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ten onder gaat. Zo ook de baljuw van het Gooi die op het Muiderslot woont. In 1795 verlaat de laatste kasteelheer het slot en het terrein en de tuinen raken in verval. Het kasteel wordt vanaf deze tijd alleen nog voor militaire doeleinden gebruikt en bewoond door de slotbewaarder en zijn gezin. Zij houden er op het voorplein een kleine nutstuin op na.

Voorplein Muiderslot rond 1820.

Voorplein Muiderslot rond 1858.

Kasteelspijzen

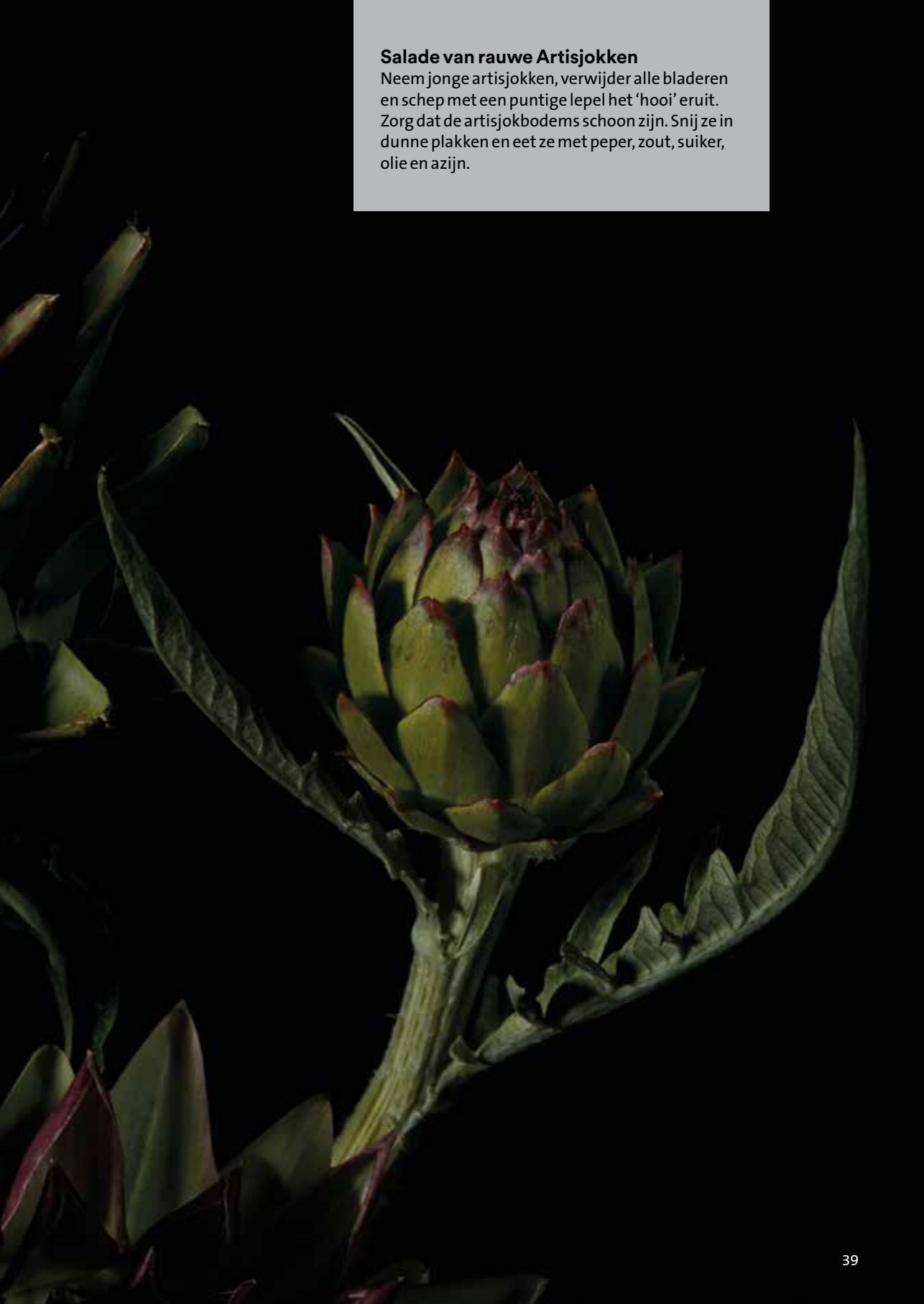
De verstandige kock of sorghvuldige huyshoudster is hét Nederlandse kookboek uit de zeventiende eeuw. Het geeft een goed beeld van wat er destijds in de keukens van welgestelden wordt gebraden, gestoofd, gekookt en gebakken. Het boek besteedt veel aandacht aan de producten uit de eigen tuin.

Salade van rauwe Artisjokken

Neem jonge artisjokken, verwijder alle bladeren en schep met een puntige lepel het 'hooi' eruit. Zorg dat de artisjokbodems schoon zijn. Snij ze in dunne plakken en eet ze met peper, zout, suiker, olie en azijn.

Pruimenmoes

2 kg blauwe pruimen

7,5 dl appelsap

30 gr. gemalen kaneel

30 gr. gemalen gember

15 gr. gemalen kruidnagel

15 gr. gemalen laos (galanga)

15 gr. gemalen nootmuskaat

citroensap van 1 citroen

± 750 gr. suiker voor 1 liter pruimenpuree

Voor pruimenmoes met minder suiker

kan ook geleisuiker worden gebruikt.

Volg dan het recept van de geleisuiker.

Ontpit de pruimen en doe ze met het appelsap in een roestvrijstalen pan, breng aan de kook en laat ze zachtjes koken. Wrijf de gekookte pruimen door een zeef en doe het citroensap erbij. Voeg aan ieder pond pruimenmoes 30 gr. kaneel, 30 gr. gember, 15 gr. kruidnagel en 15 gr. nootmuskaat toe en roer het goed door. Meng daarna ± 750 gr. suiker bij iedere liter pruimenpuree. Laat het goed doorkoken en giet dan een lepel warme moes op een koud bord. Trek een vinger door de pruimenmoes, als deze niet terugvloeit is het dik genoeg. Zo niet, laat hem dan nog wat langer inkoken. Giet de pruimenmoes daarna in goed schoongemaakte potjes.

● De tuin op tafel

Geweven tulpenkleed, midden 17de eeuw.

Op dit vroeg 17de-eeuwse schilderij van Frans Francken de Jonge (e.a.) is zelfs het picknickleed van de herders in Arcadië rijkelijk bestrooid met onder meer rozen, viooltjes, maagdenpalm en het sterk geurende rozemarijn.

Tafelversiering

Net als het interieur wordt ook de tafel versierd, met echte bloemen of door met bloemen gedecoreerde kleden. Deze kleden geven veel informatie over de aankleding en versiering van de maaltijd in de zeventiende eeuw. Het Muiderslot bezit een uniek tulpenkleed, versierd met een decor van gestrooide bloemen rond een medaillon. Het kleed laat mooi zien dat het gebruikelijk is om de tafel te bestrooien met bloemen en groen voor de geur, ter verkoeling en tegen insecten.